

Сатаева С.Т.

**ТАЛАС ОБЛАСТЫНДАГЫ ДИНИЙ УЮМДАР ЖАНА
ЖЕРГИЛИКТҮҮ ӨЗ АЛДЫНЧА БАШКАРУУ УЮМДАРЫНЫН
ӨЗ АРА АРАКЕТТЕНҮҮ МАСЕЛЕСИ**

Сатаева С.Т.

**РЕЛИГИОЗНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ В ТАЛАССКОЙ
ОБЛАСТИ И ВОПРОСЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОРГАНОВ
МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ**

S.T. Sataeva

**RELIGIOUS ORGANIZATIONS IN TALAS
AREAS AND ISSUES OF INTERACTION OF BODIES
LOCAL GOVERNMENT**

УДК: 947.1 (575.2)

Диний уюмдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу уюмдарынын өз ара аракеттенүү жана кызматташуу маселеси Талас областынын мисалында каралды. Макалада жергиликтүү өз алдынча башкаруу уюмдарынын жана мамлекеттик органдардын өкүлдөрү, ошондой эле диний уюмдардын өкүлдөрү менен эркин сүйлөшүүлөрдүн жана алар берген маалыматтардын негизинде, диний уюмдардын жергиликтүү деңгээлдеги чечимдерди кабыл алуу процессине тийгизген таасиринин башкы чөйрөлөрүн аныктоого аракет жасалды. Диний уюмдар социалдык, кайрымдуулук, билим берүү, диний экстремизмге каршы күрөшүү чөйрөлөрүндө потенциалдуу таасир көрсөткөндүгү белгилүү болду. Мамлекеттин дин чөйрөсүндө кабыл алган укуктук-ченемдик актыларына жана мыйзамдарына саресеп салынды. Иликтөөлөрдүн жүрүшүндө диний уюмдардын жергиликтүү деңгээлдеги чечимдерди кабыл алуу таасиринин деңгээли аймактын бардык айылдарда бирдей эместиги аныкталды.

Негизги сөздөр: мамлекеттик уюмдар, мамлекеттик органдар, жергиликтүү жамаат, диний уюмдар, дин, мамлекет, саясат, ислам.

Взаимодействия и сотрудничества религиозных организации и органы местного самоуправления рассмотрены в примере Таласской области. В статье сделаны попытки определить основные направления влияния религиозных организаций в процессе принятия решений на местном уровне, на основе свободного диалога, которые проведены с представителями организации местного самоуправления и государственных органов, а также представителями религиозных организаций. Определены потенциальное влияния религиозных организаций в социальных, благотворительных, образовательных и в сферах борьбы против религиозного экстремизма. Уделено внимание нормативно-правовым актам и законодательным документам государства в сфере религии. В ходе исследований было известно, что религиозные организации не рав-

номерно влияют в процессе принятия решений на местном уровне на всех местностях региона.

Ключевые слова: государственные органы, государственные органы, местное сообщество, религиозные организации, религия, государство, политика, ислам.

Interactions and cooperation of the religious organizations and local governments are considered in an example of the Talas region. In article attempts to define the main directions of influence of the religious organizations in process decision-making at the local level, on the basis of free dialogue which is held with representatives of the organization of local government and public authorities and also representatives of the religious organizations are made. Influences of the religious organizations in social, charitable, educational spheres and in spheres of fight against religious extremism are defined potential. Attention is paid to normative legal acts and legislative documents of the state in the sphere of religion. During the researches it was known that the religious organizations not evenly influence in decision-making process at the local level on all areas of the region.

Key words: state bodies, state bodies, local community, religious organizations, religion, state, politics, Islam.

Бүгүнкү күндө диндин жана диний уюмдардын мамлекеттеги жана коомдогу ролу, мамлекет менен диний уюмдардын өз ара байланышы, диний жашоо менен коомдун жашоосунун өз ара аракеттенишүүсү актуалдуу проблемалардан болуп саналат. Бул тематиканын актуалдуулугу заманбап шарттарда диний уюмдар коомго олуттуу таасирин тийгизип келгендигин билдирилет.

Бул макала жергиликтүү өз алдынча башкаруу уюмдарында, жергиликтүү деңгээлдеги чечимдерди кабыл алуу процессине диний уюмдардын потенциалдуу таасир этиши маселесине арналат, Талас облусунун мисалында каралат. Чечимдерди кабыл алуу процесси өзүнчө уюм катары да, бүтүндөй бир мам-

лекет катары да башкаруу ишинде борбордук орунду ээлейт, анткени бул проблема толук көлөмдө теманын дагы, анын жыйынтыктарынын да мазмунун аныктайт.

Жогорудагы коюлган маселени изилдеп, талдоо үчүн Талас областынын калкы көп, көп улуттуу жана көп конфессионалдуу айылдарында жергиликтүү өз алдынча (ЖӨБ) уюмдарынын жетекчилери жана диний өкүлдөрү, айрым мамлекеттик органдардын өкүлдөрү менен жеке жана эркин маектешүүлөр (интервью) жүргүзүлдү.

Диндин таасири, дин жана мамлекеттин өз ара аракеттенүү проблемасына эмне үчүн көңүл бурулуп жатат? Кыргыз Республикасы эгемендүү мамлекет болуп, демократиялык жолду тандап алгандан кийин Конституцияда расмий түрдө динди мамлекеттик саясаттан бөлүп салды. Кыргыз Республикасында жашаган ар бир жаран үчүн дин тутуу эркиндиги берилди. Анын оң жана терс таасирлери коомдо даана байкалып калды. Оң таасири жарандар үчүн өзүнүн динин үйрөнүүнүн жана жайылтуунун мүмкүнчүлүгү пайда болду. Жаңы диний уюмдар жана бирикмелер пайда болуп, өлкөдө поликонфессионалдык мейкиндик калыптанды. Терс таасири диний чөйрөдө проблемалар көбөйүп, коом ичинде кооптуулук күчөдү. Салттуу эмес диний агымдар, секталар пайда болду. Ал уюмдарга кирген жаштардын саны арбыды. Жаштардын диний сабатсыздыгынан жана светтик билимдеринин төмөндүгүнөн пайдаланып, секталар, диний уюмдар жаштарга туура эмес жана далилденбеген маалыматтарды аралаштырып, өз идеологияларын тануулашты.

Бүгүнкү күндө дүйнөлүк коомчулук жана Кыргызстан үчүн эң коркунучтуу болуп диний көз караштардын радикалдаштыруу, бул көрүнүш исламга жамынып алган экстремисттик жана террористтик топтордун ишмердүүлүгүнүн жүргүзүлүшүнө шарттарды түзүп берип отурат. Ал эми радикалдаштыруунун өзүндө исламды саясатташтыруу жатат. Башка конфессиялардан айырмаланып, исламдык радикалдык уюмдар, динди саясатташтырып, аны саясий идеологиясына айландырып, мамлекетибиздин светтик мүнөзүнө, улуттук коопсуздугуна коркунуч келтирди. Дин жаатындагы эксперттер өз изилдөөлөрүндө улуттар аралык мамилелердин бузулушуна экстремисттик уюмдардын тиешеси бар экендигин белгилешти.

Натыйжада динге ишенгендердин саны кескин өстү, диний арналыштагы объекттердин саны көбөйдү. Мисалы, эгемендүүлүккө чейин, 1990-жылы мечиттердин жалпы саны Кыргызстанда болгону 39 болсо, бүгүнкү күндө намазканаларды кошо эсептегенде бул сан жүз эсеге өстү. Учурда Кыргызстанда ислам багытында 112 диний окуу жай, анын ичинде

10 жогорку диний окуу жай жана 102 медресе бар [1]. КРда 2016-жылы 2743 мечит өз ишин жүргүзгөн [2]. Ал эми Талас облусунда дин иштери боюнча мамлекеттик комиссиянын облустук бөлүмүнүн берген маалыматына ылайык аймакта 135 мечит, 10 намазкана, 5 медресе [3] ишин жүргүзүп келе жатат.

Христиандык диний уюмдардын да саны өстү, аны менен эле катар прозелит (динин өзгөртүп, жаңы динди кабыл алган адам) болгондордун саны да өстү. Мисалы, бүгүнкү күндө Талас шаарынын өзүндө эле каттодон өткөн 13 христиандык чиркөөлөрдүн болушу [3] христиан (көпчүлүгү протестанттык уюмдар) динин туткандардын санынын өсүшүнө далил боло алат.

Диний уюмдардын ишин жөнгө салуу, диний радикализм жана экстремизмге каршы күрөшүү, мамлекет менен диндин ортосундагы мамилелерди жана карым-катнашты ырааттуу жолго коюу максатында мамлекет укуктук-ченемдик актыларды жана мыйзамдык документтерди кабыл алган.

2008-жылы 31-декабрында “**КР дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдар жөнүндө**” мыйзам [4] жарандардын диний чөйрөдөгү укуктарын жана кепилдиктерин бекемдеп, ар кандай диний институттардын өсүшү жана өнүгүшү үчүн жагымдуу шарттарды түзгөн.

Дин чөйрөсүндөгү мамилелерди жөнгө салуунун негизги укуктук-ченемдик документи болуп, өлкөбүздүн баш мыйзамы КРнын Конституциясы болуп саналат.

Конституция өлкөнүн жарандарынын ар түрдүү диний ынанымдарына жана динге карата мамилесине карабастан, ар бир жаранга абийир жана дин тутуунун эркиндигине кепилдик берет. КРнын Конституциясынын 7-беренесинде эч бир дин мамлекеттик же милдеттүү дин катары кабыл алынышы мүмкүн эмес, дин жана бардык ырасымдар мамлекеттен ажыратылган, диний бирикмелердин жана дин кызматчыларынын мамлекеттик органдардын ишине кийлигишүүсүнө тыюу салынат деп белгиленген. Конституциянын 32-беренесинде ар кимге абийир жана дин тутуу укугу жана диндик жана башка ишенимдерин эркин тандоо укугу кепилденет [5] деп жазылат. Мамлекет бир динди экинчи динге карама-каршы коюуга жол бербейт, мамлекет эч бир динге артыкчылык бербейт.

Дин чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясаттын иш стратегиясын сыпаттаган маанилүү документ болуп 2014-2020-жылдарга Кыргыз Республикасынын дин чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясат Концепциясы болуп саналат. Концепцияда Кыргыз Республикасындагы мамлекет менен диндин ортосундагы келечектеги өз ара аракеттенүүгө төмөнкүдөй өңүт берилет:

Мамлекет жана диний бирикмелер социалдык,

маданий, билим берүү, кайрымдуулук жана экономика чөйрөлөрүндө, ошондой эле экстремизмди алдын алууну кошкондо, коомдук коопсуздукту камсыз кылуу маселелеринде кызматташат. Мамлекет диний бирикмелердин жакшы потенциалы социалдык чөйрөдөгү проблемаларды чечүү, Кыргызстандын элинин тарыхый маданий мурасын сактоо жана өнүктүрүү, коомдогу руханий-адеп-ахлактык жагдайды жакшыртуу үчүн тартылат, деп белгиленет [6].

Теолог, ислам укугу боюнча адис Кадыр Маликов өзүнүн “Ислам саясаты” деген эмгегинде мамлекеттин диний чөйрөдө жүрүп жаткан иштерин тартипке келтирүү, ислам диний уюмдардын потенциалын кайсы бир саясатчылар тар жана жеке кызыкчылыктары үчүн колдонуусуна жол бербөө зарылдыгын белгилеп, “исламдык баалуулуктар жарандардын жүрүм-турумун жөнгө салып туруучу катары, кээ бир учурларда идеялык системанын ролуна чыга баштады. Башка жагынан карасак, биз эл арасында светтик мыйзамдардын тездик менен кадыр-баркынын түшүп жаткандыгын көрүп жатабыз. Бүгүнкү күндө өлкө Исламдын маани-баркын, анын руханий адеп-ахлактык, социалдык көйгөйлөрдү чечүүдөгү, үй-бүлө, салттуу баалуулуктарды коргоодогу, этника аралык мамилелерди бекемдөөдөгү потенциалын (күчүн) таанып, маани берип калды” [7, 102-103-бб.], - деп жазат. Эң башкысы мамлекет менен диний институттардын өз ара аракеттенүүлөрү мамлекеттин коопсуздугун сактоо, улуттук баалуулуктарды сактоо өңүтүндө болушу керек. Адегенде бул суроолорду чечип алалы. Диний уюм деген эмне? Диний уюм – мамлекетибиздин аймагында туруктуу жашаган, өз уставына, жоболоруна ылайык түзүлгөн түзүмдөрүнө жараша иш алып барган, биргелешип сыйынуу жана дин ишенимдерин таратуу максаттарында уюштурулган диний топтор. Расмий дин чөйрөсү катары Кыргызстандын Мусулмандардын дин башкармалыгы (Муфтият, башчысы - муфтий) жана анын облустардагы казыяттары (казы), район\ шаарларда хатибият (имам-хатиб) жана мечиттер (имам) жана билим мекемелери (медреселер, институттар жана башкалар) таанылды.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу деген эмне? Белгилүү бир аймактык бирдикте (айыл жана шаар) жашаган жергиликтүү жамааттын бийлик формасы, жергиликтүү бийлик институту. Бир сөз менен айтканда пайда болгон жергиликтүү маанидеги маселелерди өз жоопкерчилигине алып, жеринде чече турган бийлик. ЖӨБнун бийлик органдары: аткаруу органдары – айыл өкмөтү, шаарларда мэрия, өкүлчүлүктүү органы жергиликтүү кеңештер (айылдык жана шаардык).

Диний уюмдар менен ЖӨБ уюмдарынын өз ара аракеттенүүлөрү, респонденттердин маалыматына

таянсак, диний радикализм, экстремизм жана террорчулук маселеси боюнча диний уюмдар ЖӨБ бийлик органдары менен биргеликте иш алып барышат. Бул маселеге байланышкан иш-чаралар облусубуздун бардык окуу жайларында диний өкүлдөрүнүн жана мамлекеттик органдардын өкүлдөрүнүн катышуусунда өткөрүлүп келе жатат. Мындай иш-чаралар “жогору” жактан буйрук болгон убакта гана өткөрүлөрү баарыбызга белгилүү. Маалымат берүүчүлөрдүн айтымына караганда, диний уюмдар жергиликтүү деңгээлдеги чечимдерди кабыл алууда анчейин таасирин тийгизе албай жатышат. Мисалы, казыяттын өкүлү менен болгон маекте: “Диний уюмдар мамлекеттен, анын мыйзамдарынан көз каранды жана мамлекеттин көңүл көзөмөлүндө, ошондуктан бийликке анчейин ой-сунуштарыбызды айта албай, кооптонуп турабыз” [8], деп белгиледи. Бүгүнкү күндө казыят Муфтияттын көрсөтмөсүнүн негизинде иш алып барат, Орозо Айт, Курбан Айт күндөрүн белгилөө, зекеттин (колунда бар бай адамдардын кедейлердин пайдасына милдеттүү түрдө төлөнүүчү салыгы) өлчөмү маселелерине көңүл бурулат” [9]. Дин жаатындагы эксперттер диний уюмдар мамлекеттен көз каранды болбогондо гана таасири күчтүү болот деп белгилешүүдө.

Жогорудагы белгиленген көрүнүштөргө карабастан, ислам уюмдары мамлекеттин коомдук турмушуна катышуу менен, билим берүү, социалдык, кайрымдуулук чөйрөлөрүндө активдүүлүгүн көрсөтүп жатышат. Диний уюмдардын, ичинен (коомдук фонддор, бирикмелер) жана динди бекем кармаган колунда бар адамдардын кайрымдуулук иштерин жүргүзүүдөгү активдүүлүгүн бөлүп көрсөтүүгө болот. Мисалы, “Адеп башаты” коомдук фонду аймакта кайрымдуулук иштерин жүргүзүү, ислам динин жайылтуу, жаштарды тарбиялоо иштери боюнча активдүү иш алып барып жатышат. Коомдук фонддун аймактагы жетекчиси менен болгон жеке маекте: “биздин уюмдун мамлекетке жана коомго жардамы тийип жатат деп айта алабыз. Анткени мамлекеттен тыйын албастан, жергиликтүү колунда бар демөөрчүлөрдүн жардамы менен иштеп келе жатабыз. Жардам бергендердин арасында малчылар жана дыйкандар да бар. Биринчиден, элди, айрыкча жаштарды ыймандыкка чакырып, адеп-ахлак, үй-бүлө маселелери боюнча окууларды жүргүзүп келе жатабыз. Экинчиден, студенттерге стипендия берип жатабыз. Максатыбыз келечекте мамлекетке, коомго пайдасын тийгизген билимдүү, ыймандуу жаштарды тарбиялоо. Жаштар биздин келечек” [10], - деп белгиледи.

Көпчүлүк дин өкүлдөрүнүн жана айрым бийлик өкүлдөрүнүн берген маалыматтарына таянсак, аймактагы “Дил Мүрөк” коомдук бирикмесинин социалдык жана билим берүүдөгү активдүүлүгүн бел-

гилөөгө болот. Бул бирикме учурда мектеп окуучуларынын арасында роликттик система аркылуу тарбиялык иштерди жүргүзүшүүдө. Максаты өспүрүмдөр арасындагы зордук-зомбулукту (мектеп рекетчилиги) каршы күрөшүү. “Дил Мүрөк” коомдук бирикмесинин аймактагы башчысы менен болгон маекте: “Мектеп зомбулугу коомдун көйгөйлүү маселеси. Укук коргоо органдары бул көрүнүштөргө каршы жигердүү иштей албай жатышат. Анткени алар мектеп рекеттеринин лидерлери менен жеке иш алып бара албай жатышат. Биз облустун Кен-Арал, Жон-Арык мектептеринде тарбиялык иштерди жүргүздүк. Мектеп “лидерлери” (“рекет башчылары”) менен жеке иш алып баруулардын натыйжасында, бул мектептерде окуучулардын арасында зомбулук көрсөтүү токтоду. Бүгүнкү күндө биздин уюм Бакай-Ата, Кара-Буура райондорунда жетим балдар үйүн куруп жатат. 2018 жылы 140 аз камсыз болгон үй-бүлөлөргө (бардыгы акчалай эсептегенде 220500 сомду түзгөн) азык-түлүк жана акчалай түрүндө гуманитардык жардам берилгендигин” [11] белгиледи. Кайрымдуулук иштери айрыкча Манас районунда колго алынган. Манас районунун акиминин орун басары менен болгон маекте: “Биз диний уюмдар менен тыгыз кызматташабыз. Бардык маанилүү иш чаралар дин өкүлдөрүнүн катышуусу менен биргеликте өткөрүлөт. Райондун имам хатиби Дадабаев Миржали демилгесин көтөрүп, 2017-жылы имамдарды уюштуруп (алар да каржылык жардам көрсөтүшкөн), жергиликтүү бизнесмендерден, айылдардын калкынан акча чогултушуп, Кызыл-Жылдыз айылынын тургуну, 4 балалуу жесир аялга там салып беришти, 21 аз камсыз болгон үй-бүлөлөргө азык-түлүк таратып беришкен” [12], - деп белгиледи.

Респонденттердин берген маалыматтарына таянсак, жергиликтүү жамаат арасында (аймактык бирдикте туруктуу жашаган айыл же шаар калкы) дин өкүлдөрү жана айрым айылдарда жергиликтүү бийлик уюмдарынын өкүлдөрү менен биргеликте ысырапчылыкка (аш, тойлор) каршы түшүндүрүү иштерин жүргүзүп келе жатышат, анын натыйжасында бул көрүнүш аймакта бир аз да болсо кыскарган. Мисалы, Кара-Буура районун социалдык бөлүмүнүн башкы адиси менен болгон маекте: “Имамдар ысырапчылыкка каршы бир жылда эки жолу иш чара өткөрүшөт. Анын натыйжасында Чолпонбай айылында жыртыш жоюлду. Башка айылдарда акырындап жоюлуп келе жатат. Аманбаев айылында өлгөндөргө мал союу токтоп калган, азыр кайра уланып жатат, колунда бар адамдар союп жатышат” [13]. Жыртыштын ордуна акча берип жатышат. Бул да болсо ашыкча ысырапчылыкка кичине болсо да бөгөт коюу болуп саналат [12].

Алынган маалыматтарга таяна турган болсок,

дин өкүлдөрүнүн биримдик, ынтымак, сабырдуулук маселелери боюнча активдүү аракеттерин байкоого болот. Мисалы, Ак-Дөбө айылынын өкмөт башчысы менен болгон маекте: “Биз бул же тигил урууданбыз деген туугандык, уруулук ич ара бөлүнүү айыл аксакалдарынын, мечиттин молдолорунун жана айылдык депутаттардын айыл ичинде жүргүзгөн иш аракеттеринин натыйжасында бул көрүнүш жок болуп келе жатат. Биздин айылда “Аксакалдар Кенешинин” ролу чоң жана айылдагы маанилүү маселелер алардын катышуусу менен чечилет” [14], деп белгиледи.

ЖӨБ уюмдарынын өкүлдөрүнүн берген маалыматына таянып, адеп-ахлахтык маселелерди чечүүдөгү, аракеттикке каршы күрөшүүдөгү мечиттердин таасирин, айрыкча “Таблиги Джамааттын” (даватчылар) позитивдүү жактарын белгилешти. Мисалы, бийлик өкүлү менен болгон маекте: “ даватчылар элди кыдырып, дават кылып жүрүшөт, мурда ичимдик ичип жүргөн адамдар даватка чыгышып, ичпей калып жатышат [13], деп белгиледи. Аманбаев айылынын өкмөт башчысы менен болгон маекте: “Мен өзүм үч күндүк даватка чыгып, Кара-Балта шаарына бардым. Азыр даватчыларга көз карашым түз эле, буга чейин даватчыларгы ойлорум түз эмес болчу. Анда медреседе окуган балдарды көрдүм, талыкпай окушат, Куран сүрөөлөрүн жатташат, мектепке да барып окушат, убактыларын туура пайдаланышат, үй тап-шырмаларын убагында аткарышат. Келечекте бул балдар бийликке келсе, таза коомду курушат деп ойлойм. Коңшу Казакстан өлкөлөрүнөн биздин аймакка адамдар диний билимдерин жогорулатабыз деп келип жаткандыктары жөнүндө угуп жатам” [15], - деп белгиледи. Таблиги Джамаат оор кырдаалга туш болгон адамдар үчүн өзүнчө бир реабилитациялык борбор катары иштегендиги менен айырмаланат: бул жакка мурда баңгиликке берилип жүргөндөр, аракеттер, жашоонун маанисин жоготуп койгон адамдар жардам сурап кайрылышат. Аталган топ саясаттан алыс турат. Максаты калк арасында исламды натыйжалуу жайылтуу [16, 12-б.]. Бул жамаатка өлкө калкынын светтик бөлүгү тарабынан терс баа берилип келет. Мындай баа берүү көбүнчө алардын ички түзүмүнө карата эмес, тышкы (кийген кийимдерине) көрүнүштөрүнө байланыштуу.

Дин маселелери боюнча көптөгөн эксперттер дин жана мамлекеттин өз ара аракеттенишүүсүнүн улам жаңы оптималдуу моделдерин издеп келишет. Бул иштин авторлору төмөнкү пикирлерге кошулушат: “Азыркы коомдун жана анын стабилдүүлүгүнүн өнүгүшү үчүн оптималдуу болуп, коомдук аң-сезимдеги кандай гана дин болсо да, жолго коюу, сабырдуулук, абийир эркиндигине укук, ар кандай конфессиялардын ортосундагы пикир алышууга аракет жасоо принциптерин бекемдөө болуп саналат” [17, 430-б.].

Алынган маалыматтарга таяна турган болсок, тиричилик жагдайында жарандардын жана айрым учурларда конфессиялар ортосунда конфликттер кездешет. Мисалы, укук коргоо органынын өкүлү менен болгон маекте: “Кара-Буура районундагы Ак-Жар айылындагы бир үй-бүлө баптистер эле. Жаңы жыл алдында башталгыч класстын окуучуларына белектерди беришкен. Билип калган ата-энелер, ызы-чуу чыгарышкан. Алар баптистик үй-бүлөнүн көчүп кетүүсүн талап кылышкан. Окуя болгон жерге молдолорду чакырылып, шариат мыйзамдарын айтып, сабырдуулукка чакырышкан. Биз укук коргоо адамдары дин тутуу эркиндиги жөнүндөгү мыйзамдарды айтып, биргеликте ызы-чууну токтотконбуз” [17] - деп белгиледи.

ЖӨБ уюмдарынын өкүлдөрү, конфессиялар ортосундагы конфликттер прозелиттерди көмүү маселесине байланыштуу болуп жаткандыгын белгилешти. Талас областынын Көк-Ой, Кырк-Казык, Кум-Арык айылдарында жана үч окуя Аманбаев айыл аймагында диний көпчүлүктүн эрки менен прозелиттерди көмүү үчүн мүрзө берилбей, чыр-чатактар учураган. Бул маселени чечүү ЖӨБ уюмдарынын колуна өткөрүлүп берилсе [19] да, алар чечүүгө жөндөмсүз болуп жатышат. Бул өкмөттүн деңгээлине чечилүүчү маселе. Башка диний жалпылыктар менен ынанымдарга карата сабырдуу мамиле кылуу – Кыргызстандын тынчтыгынын, туруктуулугунун жана омоктуу өнүгүшүнүн негизи.

Диний уюмдар менен ЖӨБ уюмдарынын өз ара аракеттенүү, кызматташуу жана диний уюмдардын жергиликтүү деңгээлдеги чечимдерди кабыл алуу таасири бардык жерде бирдей деңгээлде эмес экендигин байкоого болот. Ал көрүнүштөр объективдүү (түзүлгөн жагдайга карата) жана субъективдүү (жергиликтүү бийликтин динге мамилесине карата) себептерге, ошол эле учурда жергиликтүү жамааттын динге (динчилдигине карата) карата мамилесине байланыштуу болоорун белгилөөгө болот. Талас шаары жана Талас районуна караганда, Бакай-Ата, Кара-Буура жана Манас райондорундагы диний уюмдардын жергиликтүү жамаатка таасир көрсөтүү активдүүлүгү жогору.

Жыйынтыктап айтканда, жергиликтүү мамлекеттик уюмдар, ЖӨБ уюмдары, диний уюмдар менен көпчүлүк учурда төмөнкү маселелердин чегинде гана өз ара байланышат: диний радикализм жана экстремизмге каршы аракеттенүүнү талкуулоо, конфессия-

лар аралык чыр-чатактардын алдын алуу, сабырдуулукту колдоо үчүн пайдаланышат. Социалдык, билим берүү, ысырапчылыкка каршы күрөшүү, кайрымдуулук иштерин жүргүзүү, диний уюмдардын жергиликтүү жамаатка таасир көрсөтүү ишинин башкы чөйрөлөрү болуп саналат. Жергиликтүү бийлик органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары диний уюмдар менен өз ара мамилелерди туура түзүү менен, алардын потенциалын аймакты өнүктүрүүдө колдоно алат.

Адабияттар:

1. Дин иштери боюнча мамкомиссиянын ырасмий маалыматы, 1-декабрь, 2017.
2. ИИМдин берген маалыматы. Жетүү режими: <https://ru/Sputnik.kg/Kurguzstan/> 20161121.
3. Дин иштери боюнча мамлекеттик комиссиянын Таластагы облустук бөлүмүнүн берген маалыматы.
4. 2008-жылы 31-декабрында №282. “Дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдар жөнүндө” КРнын мыйзамы.
5. КРнын Конституциясынын 1,3,7,8,32-беренелери.
6. 2014-2020-жылдарга Кыргыз Республикасынын дин чөйрөсүндөгү мамлекеттик саясат Концепциясы.
7. Маликов Кадыр. Ислам саясаты. I-II б. - Б., 2014, 102-103-беттер.
8. Казыяттын өкүлү менен болгон маектен.
9. “Дин, саясат жана укук” аналитикалык изилдөө борборунун Таластагы филиалынын башчысы менен болгон маектен.
10. “Адеп башаты” коомдук фондусунун Таластагы филиалынын башчысы менен болгон маектен.
11. “Дил Мүрөк” коомдук бирикмесинин Таластагы бөлүмүнүн башчысы менен болгон маектен.
12. Манас районунун акиминин орун басары менен болгон маектен.
13. Кара-Буура райондук мамлекеттик администрациясынын социалдык секторунун башкы адиси менен болгон маектен.
14. Ак-Дөбө айылынын өкмөт башчысы менен болгон маектен.
15. Аманбаев айылынын өкмөт башчысы менен болгон маектен.
16. Маликов Кадыр. Кыргызстандагы мусулмандар коомчулугунун азыркы мезгилдеги социалдык активдүүлүгү. - Бишкек, 2010. - 12-бет.
17. Сорокин П. Социомаданий динамика жана дин // Адам. Цивилизация. Коом. М., 1992. - 430-бет.
18. Укук коргоо органынын өкүлү менен болгон маектен.
19. “Жергиликтүү өзүн башкаруу жөнүндө” КРнын 18-беренесинин 8-бөлүгүнүн 1-пункту.